

Een gehavend lichaam kan weer toonbaar worden gemaakt. De laatste jaren wordt daar steeds meer zorg aan besteed.

WIM HOUTMAN pd.nl/inmemoriam BELD: JOS HEIKOOP

Zorg en respect voor een ge

Na een ongeval of zelfdoding wordt nog te gauw gezegd: dit hoeft niemand te zien, de kist gaat dicht. Maar voor de nabestaanden is afscheid nemen belangrijk. In een mortuarium kan een lichaam weer toonbaar worden gemaakt.

Op een nacht om een uur of vier werd begrafenisondernemer Benny Vos gebeld. Bij een zwaar verkeersongeluk was een man omgekomen. De politie had het lichaam naar een aula laten brengen. Iemand had gezegd: dit kan niemand zien. 'Het was ook afschuwelijk. Maar ik zag toch mogelijkheden. In overleg met de familie is het lichaam naar een ander mortuarium overgebracht. Daar is het zo mooi verzorgd: de wonden waren bijna niet meer te zien. De overledene is daarna zelfs thuis opgehaard. De familie was daar zo blij mee.' Vos zit sinds 28 jaar in het vak. Hij heeft de praktijk zien veranderen. Als het lichaam geschonken was, werd al gauw gezegd dat de kist maar dicht moest. En dat gebeurt nog wel, weet Vos van collega's. Sommigen hebben een familiebedrijf en werken zoals ze het van de vorige generatie geleerd hebben. 'Maar je moet wel je valkbladen bijhouden. Er is steeds meer mogelijk om een lichaam te restaureren en toonbaar te maken.' Afscheid nemen is voor de familie van grote waarde, zegt Vos. 'Als je alleen de kist hebt, moet je maar aannemen dat je dierbare daarin ligt. Maar al is het maar een hand die op het laken ligt, waaraan de familie kan zien dat die van hem of haar is.'

Al is er maar een hand, waaraan de familie hun dierbare herkent.

Lang blond haar dat onder het bloed zit, daar kun je een tijd mee bezig zijn. En het kan veel erger. Klein vertelt over een jongeman die was omgekomen bij een ernstig ongeval. Zijn hoofd lag open, zijn gezicht was weg. Toch kon ze met de huid die er nog was, een helft van het gezicht ongeveer reconstrueren, aan de hand van foto's van de jongen. De andere helft werd afgedekt. Zo kon de familie hem zien en ook hij is nog thuis opgebaard.

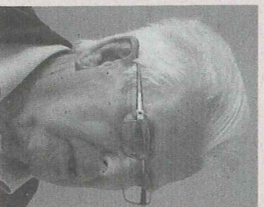
Klein werkt voor CMO: de letters staan voor Cura MortuOrum, 'zorg voor de doden' in het Latijn. Het bedrijf begon in 1990 en is nu 'marktleider' in de postmortale zorg.

'Voor dit werk', zegt Klein, 'moet je inlevingsvermogen hebben en respect voor overledenen'. En, zo blijkt, je moet een beetje handig en creatief zijn. Het is niet door dure technologie of hightechmateriaal dat je een lichaam tegenwoordig beter toonbaar kunt maken. Dat gaat met heel huiselijke middelen. Als een hoofd door een ongeval ernstig vervormd is, kun je de

Het is geen dure, nieuwe technologie waardoor je een lichaam tegenwoordig beter toonbaar kunt maken. Dat gaat met heel huiselijke middelen.

ronde vorm herstellen door een schedelreconstructie. Stukjes aan elkaar puzzelen, een gaatje erin boren op de hoekjes en ze met een hechting verbinden. 'De schedel vullen we op met absorberend materiaal en de wonden in het gezicht worden onderhuids gehecht. Daarna brengen we canouferende make-up aan, waardoor de overledene herkenbaar is.'

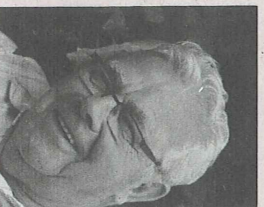
Na een ongeval of zelfdoding brengt de rouwwagen het lichaam naar het mortuarium; de politie gaat de familie inlichten. Een GGD-arts doet de lijkschouwing; de officier van justitie wil uitsluitend of het om een natuurlijke dood of een misdrijf gaat. Als hij het lichaam vrijgeeft, verzorgt Klein of een van haar collega's het lichaam voor de familie, die komt om de

Francoijs Hamelink

ZAAMSLAG
☆ 7 MEI 1942

ZAAMSLAG
† 14 JANUARI 2015

Leen van der Vlies

SLIEDRECHT
☆ 14 AUGUSTUS 1934

GORINCHEN
† 14 JANUARI 2015
CHEF FIELD ENGINEER

Hendrik (Henk) Boer

OLDEBROEK
☆ 27 AUGUSTUS 1926

OLDEBROEK
† 15 JANUARI 2015

BOER

Jantine van der Ploeg-Wieringa

ROODESCHOOI
☆ 15 AUGUSTUS 1926

ASSEN
† 16 JANUARI 2015

Zwanny Larooij

MUSSEL
☆ 8 MEI 1961

AMERSFOORT
† 16 JANUARI 2015
TEAMLEIDER APOTHEEK

havend lichaam

BALSEMEN

Iets 'nieuws' in de postmortale zorg is tijdelijk balseming of *thanatopraxie*. Dit is sinds 2010 in Nederland wettelijk toegestaan. Bloed en vocht worden uit het lichaam gehaald en er wordt een conserverende vloeistof ingebracht. Hierdoor stopt de ontbinding tijdelijk en is het lichaam langer toonbaar, bijvoorbeeld als er familie uit het buitenland moet komen. Het kan dan ook zonder koeling opgebaard worden en er treden minder problemen op met verkleuring of vochtverlies.

ECHT MOOI

'Het is een cliché: "Hij lag er zo mooi bij", maar het was oprecht zo', zegt Melanie (23). Samen met haar moeder, broertje, tante en met Elisellen Klein, verzorgde ze haar vader nadat hij afgelopen voorjaar een einde aan zijn leven had gemaakt door middel van helium. 'Ik zag er wel tegen op om zo'n koud lichaam aan te raken. De eerste vijf minuten waren spannend. Maar daarna vond ik het mooi om te doen. Het ging in een liefdevolle sfeer, met een grapple en een traan. Ik keek altijd erg tegen mijn vader op en ik wilde dat zijn afscheid waardig en mooi zou zijn. Hij is ook gebalsemd en heeft negen dagen bij ons thuis gelegen. Ik was blij met die periode, omdat wij geen afscheid van hem hebben kunnen nemen. Ik heb elke dag een tijd bij de kist gezeten en tegen hem gepraat. Ik vond het fijn dat hij er zo mooi en vredig bij lag. Het was wel intensief. We hebben ervoor gekozen de mensen die afscheid van mijn vader wilden nemen, thuis te ontvangen; hierdoor werd het heel persoonlijk. Ik was blij dat Elsellen elke dag ook even kwam. Dat maakte het wat minder zwaar, we kletsten gewoon even, ik had een goede klik met haar. Op het laatst vond ik het nog moeilijk om afscheid van mijn vader te nemen. Maar je ziet dan toch dat het lichaam minder wordt en dat is ook goed. Ik ben blij dat we die dagen hebben gehad. Het waardige afscheid dat hij verdiende, hebben we hem kunnen geven.'

overledene te zien en te identificeren. Een ingrijpende reconstructie gaat in overleg met de familie. Zij kunnen zeggen dat ze het niet willen; het kost ook wat, al houden we de prijzen zo laag mogelijk'. Soms is er al een reconstructie nodig vóór de identificatie; dan doen de medewerkers van CMO zelf wat moet gebeuren, in opdracht van de politie.

Klein vertelt over een ongeval waarbij een zwangere vrouw en haar kind waren overleden. Het kind was buiten haar lichaam gekomen. 'We moesten het ook opbaren; het was bijna volgroeid met acht maanden. Ik heb het kindje in de armen van de moeder gelegd.' Je moet in dit werk, zegt ze, de knop twee keer om kunnen zetten. Eerst als je met de dood

wordt geconfronteerd. 'Ik heb weleens mijn slijkmomenten.' Maar dan moet je professioneel aan de slag. En de tweede keer als je de familie ziet. Dan moet je emoties weer toelaten om op hun golfengte te komen. 'En achteraf is het belangrijk dat je bij collega's je verhaal kunt doen, zodat je de volgende dag weer naar je werk kunt.' ■

Geert Beens

BORGER
☆ 6 JANUARI 1933
HOOGGEZAND
† 17 JANUARI 2015

Jantje Teeninga-Geertsema

HOOGKERK
☆ 15 OKTOBER 1924
EMMEN
† 20 JANUARI 2015
HUISVROUW

Geertruida Anna Torenvlied-Zemel

VIANEN
☆ 11 MAART 1936
LEEUWARDEN
† 20 JANUARI 2015
DOKTERSASSISTENTE

Tobina Horlings-Greevink

ODOORN
☆ 11 DECEMBER 1930
ASSEN
† 22 JANUARI 2015
HUISVROUW

Annie Oudman-Smit

BIERUM
☆ 9 JULI 1914
HARDERWIJK/ERMETO
† 22 JANUARI 2015
HUISVROUW EN MOEDER